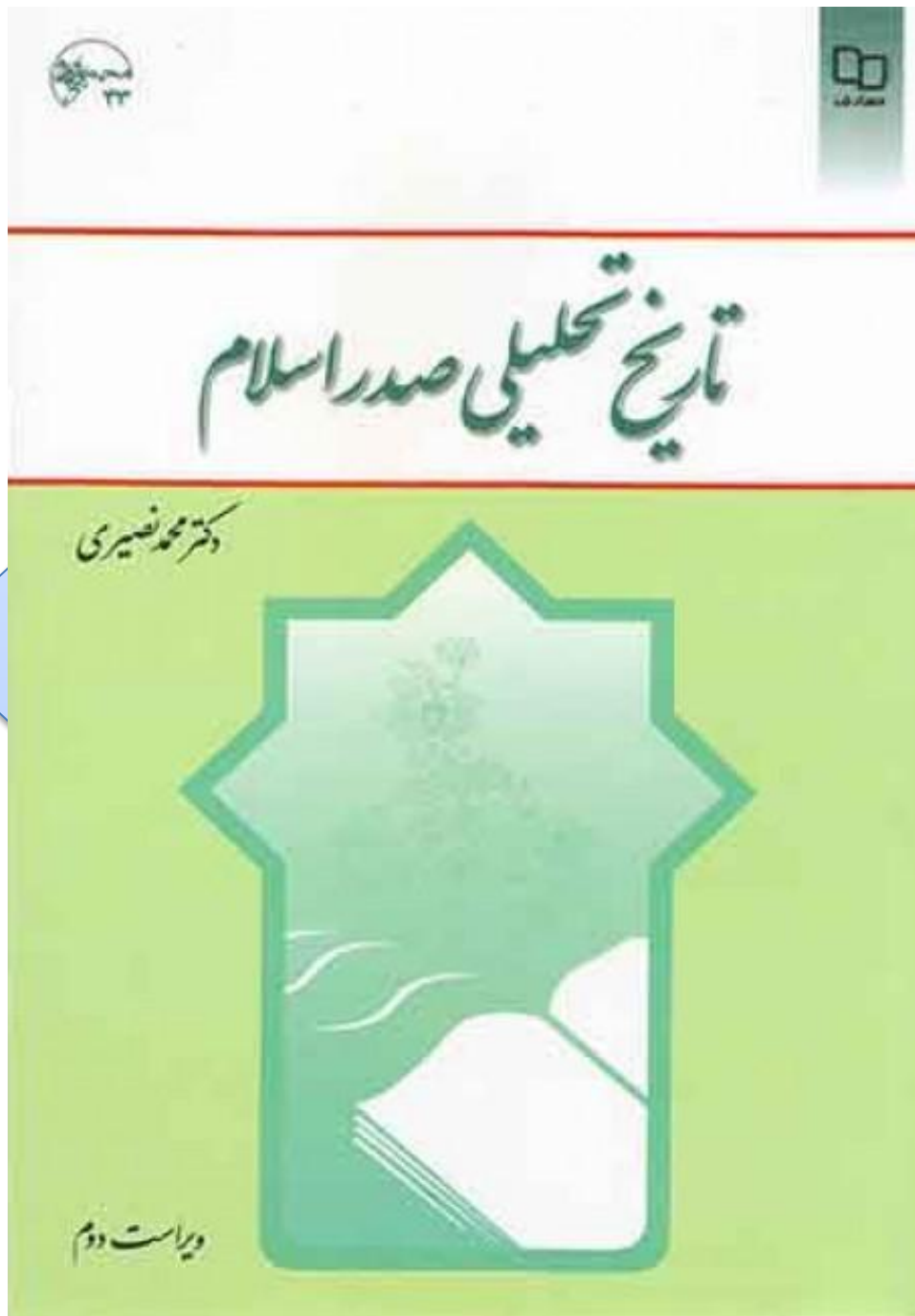




مدیریت تأمین محتوای دروس معارف اسلامی  
اداره تولیدات رسانه ای و کمک آموزشی



# تاریخ تحلیلی صدر اسلام

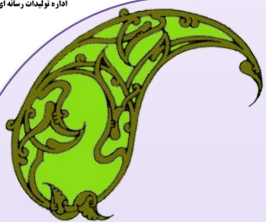
ویراست  
نخست

# فهرست

## فصل دوم: جهان در آستانه بعثت

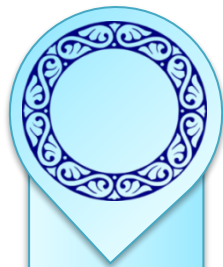
### ضرورت بحث

- الف) موقعیت جغرافیایی
- ب) وضعیت سیاسی جزیره العرب
- ج) فرهنگ و آداب و رسوم
- د) زنان و نظام خانواده
- ه) وضعیت اقتصادی
- و) اوضاع دینی
- تاریخ جاهلیت و مفهوم آن
- امپراتوری ایران در عصر ساسانیان
- الف) حکومت و سازمان جامعه
- ب) نظام خانوادگی و حقوق زن
- ج) وضعیت مذهب
- امپراتوری روم شرقی
- الف) وضعیت دینی
- ب) نظام طبقاتی

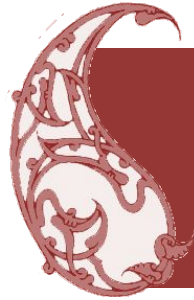




مدیریت تأمین محتوای دروس معارف اسلامی  
اداره تولیدات رسانه ای و کمک آموزشی



# فصل دوم: جهان در آستانه بعثت



# ضرورت بحث



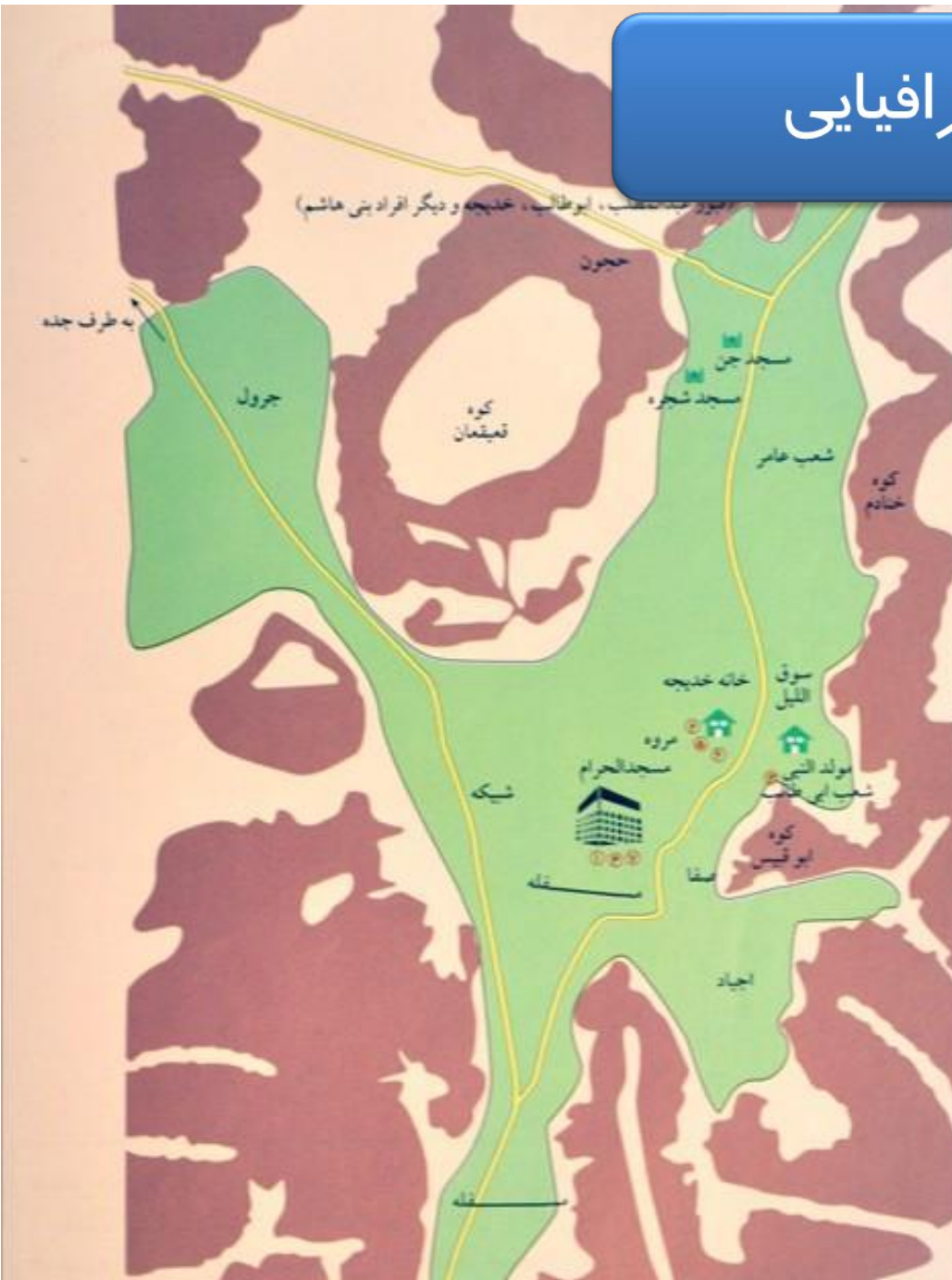
مدیریت تامین محتوای دروس معارف اسلامی  
اداره تولیدات رسانه ای و کمک آموزشی

پاسخ گویی به ادعای کسانی که  
اغلب احکام اسلام را برگرفته از  
شریعت یهود یا عادات و آداب  
زمان جاهلیت اعراب و یا نتیجه  
معاشرت با برخی افراد خاص  
می‌دانند، ضروری است.

آگاهی از وضعیت برخی از مهم  
ترین جوامع آن روزگار، به ویژه  
محیط پیدایش اسلام (جزیره  
العرب) برای شناخت هرچه بهتر  
دوران رسالت و تعالیم اسلام



# ۱- موقعیت جغرافیایی

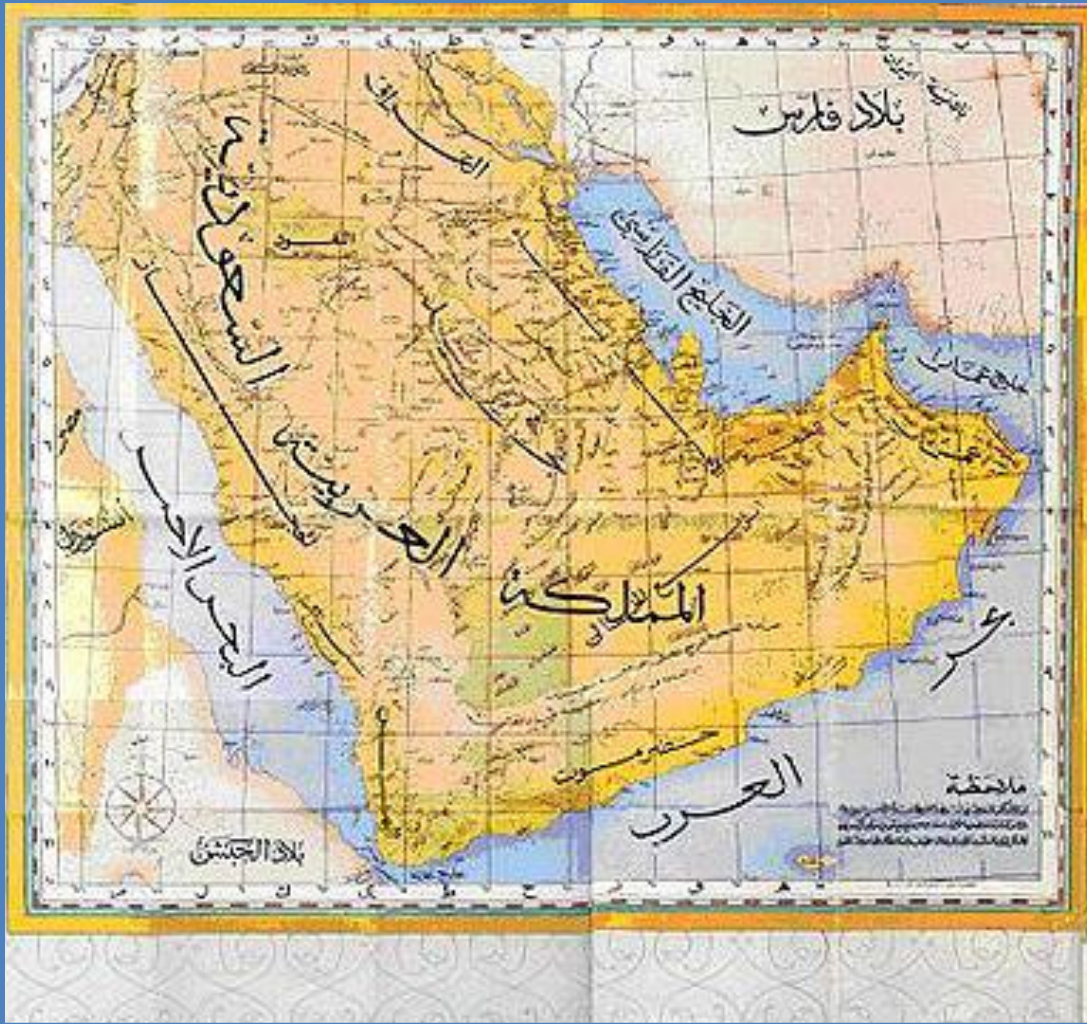


- ۱- خدیجه (ص) او تربیت در دامان رسول خدا (ص) و خدیجه.
- ۲- اسلام آوردن امام علی (ع) در سن ده سالگی در شعب ابی طالب.
- ۳- اقامه نخستین نماز جماعت به امامت رسول الله همراه امام علی (ع) و خدیجه در مسجد الحرام به سمت بیت المقدس در نخستین سالهای بعثت.
- ۴- واقعه «حدیث الدار» در خانه خدیجه، دعوت آل عبدالمطلب به اسلام و پذیرش اسلام توسط امام علی به عنوان اولین مسلمان و اعلام امامت آن حضرت توسط پیامبر (ص) (نزول آیه «الذکر عشیرتک الاقربین» و فرمایش رسول الله (ص) درباره امام علی (ع): «ان هذا اخي و وصي و خلیفتی علیکم، فاسمعوا له و اطیعوه»).
- ۵- لیله المیث یا شب بیوته امام علی (ع) در خانه خدیجه در رختخواب رسول الله (ص) در شب هجرت به مدینه در سال ۱۳ بعثت و نزول آیه: «ومن الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات الله» درباره امام علی (ع).
- ۶- رفتن بر فراز شانه رسول الله (ص) برای تخریب بتها در داخل مسجد الحرام.



مدیریت ناهین محتوای دروس معارف اسلامی  
اداره تولیدات رسانه ای و کمک آموزشی

# جزیرہ العرب





مدیریت تامین محتوای دروس معارف اسلامی  
اداره تولیدات رسانه ای و کمک آموزشی

## سرزمین یمن (عربستان خوشبخت):

دولت معین، دولت حضرموت، قتبان، سبا، از حدود چهارده قرن قبل از میلاد مسیح (ع) تا شش قرن بعد از میلاد و آستانه ظهور اسلام، در این منطقه وجود داشته است.

خداوند در قرآن در دو سوره از قوم سبا نام برده است. نخست از ملکه سبا (بلقیس) و نامه حضرت سلیمان به او و داستان هدهد، تخت ملکه و ایمان آوردن او، و دیگر به مناسبت شکستن سد مارب-حدود پنج قرن قبل از میلاد- و جاری شدن سیل ویرانگر که در نتیجه فساد اجتماعی و انحطاط اخلاقی و روی گردانی مردم سرزمین سبا از خداوند و انکار فرستادگان الهی، پدید آمده بود.

کاخ بلقیس



## ب) وضعیت سیاسی جزیره العرب:

• اساس ملیت و بافت اجتماعی- سیاسی جزیره العرب، بدوی قبایله‌ای بوده است و شامل:

2) عرب عاربه یا اصیل (قبایلی که در یمن و دیگر نقاط جنوبی عربستان زندگی می‌کردند. قبایل فراوان این منطقه از جمله اوس و خزرج، جرهم، خزاعه، لخمیان و ... عرب اصلی به شمار آمده و نسب خود را به یعرب بن قحطان، فرزند پنجم حضرت نوح می‌رساندند.)

1) عرب باندۀه (قوم عاد، ثمود و... که از بین رفتند)

3) عرب مستعربه- غیر اصیل (قبایله‌های قریش، تمیم و...) - با چند واسطه از فرزندان حضرت اسماعیل (ع) شمرده می‌شوند.

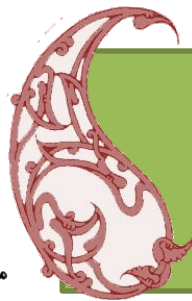
نصب، حسب، عصب

سه رکن قبیله:

بر اساس نسب و حسب: تمام افراد باید از شناسنامه قبیله‌ای و فضایل و مفاخر قبیله آگاه باشند و بر اساس عصب و عرق قبیله‌ای، همه در ساختار قبیله محو بودند؛ به تعبیر دیگر این عصبیت برای اعضای قبیله محدودیت، جبر و ناسیونالیسم قبیله‌ای و برای رهبران آن نوعی استبداد مطلق پدید می‌آورد.

گذشته از تمدن ممتاز «سبا» و «مارب یمن» و نیز تمدن عاد و ثمود که آن نیز هنگامه طلوع خورشید اسلام ساقط شد، در سراسر عربستان به ویژه منطقه حجاز نشانی از تمدن و سازمان اجتماعی به چشم نمی‌خورد.





# تمدن های ممتاز منطقه جزیره العرب

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلَدَهُ طَيِّبَةً وَرَبُّ غَفُورٌ (سوره سبأه ۱)

سبأ

مأرب یمن

عاد و ثمود

## ج) فرهنگ و آداب و رسوم

### د) زنان و نظام خانواده:

- اندیشه شیء انگاری زن
  - چند همسری بی قید و شرط.
  - شواهد و دلایل رواج انحراف در میان اعراب از جمله در مکه:
1. پیامبر(ص) در نخستین پیمان عقبه با یثربیان (12 بعثت) یکی از مواد پیمان را عدم زنده به گور کردن دختران قرار داد.

### فرهنگ و آداب:

- استضعاف فکری و فرهنگی این سرزمین
- مضامین نامناسب شعرها و عدم برخورداری از پشتوانه معنوی و معرفتی.
- وفاداری به قبیله در هر موقعیت و پشتیبانی از افراد قبیله خود بدون توجه به ستمگر و ستم دیده ناشی از نبود نظام صحیح فرهنگی در جزیره عرب
- آلودگی به گناهان مختلف
- کمیت گرایی، فخر فروشی، حاکمیت خرافات و ...
- بی سوادی و کم سوادی

2. پاسخ پیامبر (ص) به قیس بن عاصم که برای جبران کشتن 8 دخترش گفت: **8 شتر قربانی کن.**

3. شرط بیعت زنان با پیامبر پرهیز از کشتن دختران خود بوده که این نشانگر:

- 1- مردمی بودن نظام اسلامی
- 2- کراهت مردم عرب از داشتن دختر بوده است.

انواع طلاق بین عرب جاهلی:

- ظهار (تشبیه زن به مادر یا خواهر برای تحریم ابدی)
- ایلا (سوگند خوردن و بلا تکلیف گذاشتن زن)
- ضرار (گرفتار کردن زن بین طلاق و رجوع های مکرر)



مدیریت تأمین محتوای دروس معارف اسلامی  
اداره تولیدات رسانه ای و کمک آموزشی



# ه) وضعیت اقتصادی

## منابع ثروت

- داد و ستد
- درمنه
- درآمد
- غارت
- برقر



ی



## ( و ) اوضاع دینی



ظهور اسلام به 360 می رسید قبایل انسانی (صنم) اشکل خاصی نداشت (وثن) پرستی و به تعبیری، آمیزه ای از تعددخدایان و طبیعت پرستی بود.  
اختصاصی هر قبیله (سواع، ود، یغوث، یعوق و نسر )

● بت های عربستان مرکزی: ( لات، منات، عزی )

● هبل: شبیه انسان، بسیار مورد احترام و داخل کعبه

● پیروان دین ابراهیم و اسماعیل (ع): حنیف یا حنیفا

● و یهود: در نقاطی مانند نجران و یثرب گسترش داشت





## یعقوبی در تاریخ الیعقوبی 8 دین برای اعراب برمی شمارد که مهمترین آنها شرک و دهریت است.



### تاریخ جاهلیت و مفهوم آن:

**جاهلیت:** دورانی که زندگی مردم از ارزش‌های معقول، موازین فرهنگی-منطقی و باورهای معنوی تهی بوده است. قرآن نیز جاهل را نه صرفاً به معنی نادان، که به معنی هر انسان متکبر و خودرأی می‌داند.

هرچند نمی‌توان جاهلیت را نام زمان، مردم یا قبیله‌ای دانست، اما محدوده زمانی پیش از بعثت پیامبر (ص) مصداق کامل جاهلیت است.

**نشانه‌ها و معیارها:** قومیت محوری، بت‌پرستی، شرک، بردگی، بی بند و باری زنان، تن به ظلم دادن، کمیت گرایی، استبداد حکومت، تقلید کورکورانه، طلاق ظالمانه

**چهار مصداق روشن جاهلیت در قرآن کریم:**

1. (حکم الجاهلیه)، 2. (ظن الجاهلیه)، 3. (تبرج الجاهلیه)، 4. (حمیه الجاهلیه)



مدیریت تأمین محتوای دروس معارف اسلامی  
اداره تولیدات رسانه ای و کمک آموزشی



# مصادق جاهلیت در قرآن



أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْعُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ (۵۰) (مائده)

**: پیروی از حکم و حکومت ناحق**

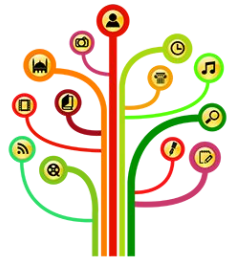
و عیدهای خداه بدانندش در باره افعال الهی  
يَطُئُونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ... (آل عمران)...

بروایی زنان در جامعه و جلوه کری آنان

نا بجا و تعصب درباره آگاهی های ناچیز

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ... (احزاب) (33)

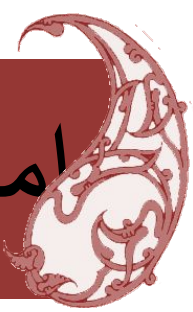
إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى... (فتح) (26)



مدیریت تأمین محتوای دروس معارف اسلامی  
اداره تولیدات رسانه ای و کمک آموزشی



# امپراتوری ایران در عصر ساسانی



ایران یکی از دو همسایه بزرگ شبه جزیره عرب بود و با جمعیتی بیش از 140 میلیون نفر بخش های مهمی از عراق- حاشیه دجله و فرات و کارون-قفقاز ، بخارا، سمرقند ، خوارزم و غزنه را در بر می گرفت.





## الف) حکومت و سازمان جامعه

- سلطنتی و استبدادی،
- (پادشاهان ساسانی خود را فرزندان خدا و دارای شخصیتی ربانی می‌دانستند)
- حکومت امری موروثی
- درباریان خوشگذران
- تقسیمات طبقاتی موثر در حقوق اجتماعی
- همه چیز در اختیار اقلیت 1/5 میلیونی (1% کل جمعیت) و بیش از 98 درصد چون بردگان از حقوق اساسی محروم بودند.

## ب) نظام خانوادگی و

- مرد سالار
- ازدواج با محارم
- زن وسیله زندگی
- اختیار مرد در راندن کودکان خود یا
- اختیار شوهر در واگذاری همسر یا ه

## وضعیت مذ

هنگام ظهور اسلام ، ادیانی مانند زرتشتی، یهو  
مزدکی در ایران رواج داشت.

اعتقاد به ثنویت جهانی در زمان ساسانیان: (اهو  
مبدا خیرات و شرور





# امپراتوری روم شرقی



همسایه مقتدر شمالی جزیره العرب، امپراتوری بیزانس بود که آسیای صغیر، شامات، مصر و بخش های عمده ای از اروپای کنونی و آفریقا را در بر می گرفت و قسطنطنیه پایتخت آن شمرده می شد.

